महाराष्ट्र पशु व मत्स्य विज्ञान विद्यापीठ, नागपूर

पशुवैद्यक व पशुविज्ञान महाविद्यालय, उदगीर

घरच्या घरी पशुखाद्य निर्मिती

पशुखाद्य (खुराक) कसे असावे ?

- खाद्य रूचकर असावे.
- खाद्यात प्रथिनांचे प्रमाण १८ ते २०% (पचनिय प्रथिने १०-१४%) असावे.
- खाद्यात पचनिय घटक ७० ते ७५% असावे.
- खाद्यात विविध घटकांचा समावेश असावा.

पशुखाद्य कसे तयार करावे ?

खालील तक्त्याप्रमाणे खाद्य घटक घेऊन घरच्या घरी विविध खाद्यप्रकार तयार करता येते. खाद्य घटकांची उपलब्धता, गुणवत्ता आणि किंमत या बाबीं पशुपालकांनी खाद्य तयार करतांना विचारात घ्याव्यात.

पशु खाद्यातील विविध घटक आणि त्यांचे प्रमाण

अ.क्र.	घटक	प्रमाण
१)	भरडलेले धान्य (मका, ज्वारी, बाजरी, गहू)	२५-३५%
२)	धान्याचा कोंडा (ज्वारी, बाजरी, गहू)	१०-२५%
३)	पेंड (सरकी, अंबाडी, सुर्यफूल, सोयाबीन, शेंगदाणा)	२५-३०%
४)	चुणी (तूर, मूग, हरभरा, उडीद)	१५-२०%
५)	खनिज (क्षार) मिश्रण	२%
६)	मीठ	१%

उदाहरण : पशुखाद्य प्रकार - १

अ.क्र.	घटक	प्रमाण
१)	मका/ज्वारी भरडा	४७%
२)	गव्हाचा कोंडा	१०%
३)	सरकी पेंड	३०%
४)	उडीद चुणी	१०%
५)	खनिज (क्षार) मिश्रण	२%
६)	मीठ	१%

(पचनीय प्रथिनांचे प्रमाण १०-१२%)

{ वरील खाद्य भाकड गायी, कमी दूध उत्पादक गायी-म्हशी आणि बैलांना द्यावे. }

उदाहरण : पशुखाद्य प्रकार - २

अ.क्र.	घटक	प्रमाण
१)	मका भरडा	३०%
२)	गव्हाचा कोंडा	७%
३)	सरकी पेंड	५०%
४)	उडीद चुणी	१०%
५)	खनिज (क्षार) मिश्रण	२%
६)	मीठ	१%

(पचनीय प्रथिनांचे प्रमाण १२-१४%)

{वरील खाद्य अधिक दूध देणाऱ्या गायी-म्हशींना द्यावे.}

पशुखाद्य जनावरांना किती प्रमाणात द्यावे ?

- भाकड/दुधाळ देशी/संकरीत गायी-म्हशी आणि बैलांना केवळ शरीरपोषणासाठी प्रतिदिन दिड किलो पशुखाद्य द्यावे.
- गायींना प्रत्येक २.५-३ लिटर तर म्हशींना प्रत्येक २-२.५ लिटर दूध उत्पादनामागे १ किलो पशुखाद्य द्यावे.
- गाभण गायी-म्हशींना शेवटच्या तीन महिन्यात १.५ किलो जादा खुराक द्यावा.

तयार केलेले पशुखाद्य जनावरांना देण्यापूर्वी रात्रभर पाण्यात भिजवून दिल्यास पाचकता वाढते.

जनावरांना द्या संतुलित पशुखाद्य ।
होईल अधिक उत्पादन घेणे साध्य ।।

पशुविज्ञान व पशुसंवर्धन विस्तार शिक्षण विभाग, प.वै.म., उदगीर